

CZARTOWSKI (160) ai

a oraz o jasne (w tym w a 5 r. błędne znakowanie).

sg m N czartowski (6). ◇ G czartowski(e)go (3). ◇ A czartowski (2), czartowski(e)go (2). ◇ I czartowskim (4). ◇ fN czartowską (9). ◇ G czartowski(e)j (19). ◇ D czartowski(e)j (2). ◇ A czartowską (11). ◇ I czartowską (10). ◇ L czartowski(e)j (2). ◇ n N czartowski(e) (6). ◇ G czartowski(e)go (15). ◇ D czartowski(e)mu (1). ◇ A czartowski(e) (4). ◇ I czartowskim (3). ◇ L czartowskim (1). ◇ pl N m pers czartowscy (2). subst czartowski(e) (11). ◇ G czartowskich (11). ◇ D czartowskim (5). ◇ A m pers czartowski(e) (2). subst czartowskié (22); -é (1), -(e) (21). ◇ I m czartowski(e)mi (1) LubPs, czartowskimi (1) WujNT. f i n czartowskimi (5).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

Przymiotnik od rzeczownika „czart”:

1. *Diabelski, szatański; daemonicus, diabolicus Cn (135)*: Bo kto boiázn bożą zakładá/ ij odrzutzá/ długo w dobrym nietrwá/ ale rychlo w fidla czártowfkie vpádá. *OpecŻyw* [192]v; Gdyby krwią Dudkową głowę człowieka łpiącego pomazał/ tedy miewa czártowfkie á ftrafzliwe widzenie. *FalZioł* IV 26d; *MiechGlab* *5, *5v; *RejPs* 98; Iakie szalenstwo/ y czártowfkie zaflepienie/ yż profti kaplan moze ochrcić dziecie *SeklKat* V2; A nyetylko Auguſtyn/ ále y Ambroży S. tákye złączenie cudzołofkim obcowáním á czártowfką kuczą zowye. *KromRozm I* C2, E2v, I4v, M4 marg; *KromRozm II* a2, n4 [2 r.], v4; DZiwna yeft chćiwofć Czártowfka ná zágubyenye ludźi *KromRozm III* Av, A2v, A6v, A8v, B, Bv, C4, L3; á záváždy od czártowfkich frogoſći [...] bywał vtrapiony/ vćiſniony/ á przefládowany. *LubPs* A4; Wyliczánye przefládowania czárthowfkich pokus *LubPs* ee4v marg, O marg, Ov, V marg, cc4 [2 r.]; izem tho vtzynił/ nie zmioſći krzeſćijáńſkiey/ ále [...] s pychy tzártowfkiey *KrowObr* 1, 1, 98, 118v; *RejWiz* 150v marg, Cc5v; *Leop* *A3v; Aby wybáwieni będąc z ſidla czártowfkiego [*Et reſipſcant a diaboli laqueo*]/ w ktorým ſą poimáni/ obaczyli fię ku czynieniu woley iego. *BibRadz* 2.Tim 2/26, I 88d marg, 114d marg; *BielKron* 25 marg, 36, 138v, 155v, 196 (9); Abowiem tho byli duchowie czártowfcy/ czyniący znáki *RejAp* 134, 23v, 30v, 147, 186; *RejPos* 2, 2v, 69v, 88, 115v marg (13); ábychmy nie byli rządzeni duchem ciáła náłzego złym á popędliwym/ áni duchem Czárthowfkim nieczyſtym *GrzegŚm* 65; *BudNT przedm* c2v; *CzechRozm* 223; á ſwiátłość w fercá ludzkie poſyła/ áby ſprofnofć Czártowfką obaczyli *SkarŻyw* 75, 35, 59, 74, 193, 226 marg (14); widzę że ſztukámi czártowfkimi przez czárnokſiętstwo Papieże Rzymſcy ſtolice tey doſtawáli. *CzechEp* [412], [400], [409], [412], [413] [2 r.], [415]; ktorzy tę czártowfką pychę w Papieżách Rzymfkich/ gánili/ y przeciwko iey piáli *NiemObr* 154, 94, 156; Tákże też pokuſy od włáfnego ciáła/ Nuż by czártowfka złoſć też mieyćá nie miáła. *WisznTr* 32; *ArtKanc* P5, T5v; *WujNT* 728, Xxxxx4v, Yyyyy4v; *SkarKaz* 5b, 121a.

W charakterystycznych połączeniach: czartowska(-ie) chytróść (4), figle (3), mieszkanie (3), niewola (niewolstwo) (5), poduszczenie (5), pokusa (5), pycha (6), sidła (3), sztuka (3), wymysły (2).

Wyrażenia: »barwa czartowska« (1): [Apollo] rozgniewał ſie ná Kruká iz powiedzwał/ odiał mu białość bárwę Anyelfką/ á dał czarnoſć barwę Czártowfką. *BielKron* 22.

»książę (a. ksiądz) czartowski(e)« (4): przez Beelzebubá księdzám czártowfkiego [in *Beelzebub principe daemoniorum*] wygania czárty. *BudNT Luc 11/15* [przekład tego samego tekstu *WujNT*]; *WujNT Matth 12/24, Mar 3/22, Luc 11/15*.

»moc czartowska« [szyk 6 : 5] (11): *RejKup* bb2v; w którym bywamy prze grzech w moc czártowfką podani. *LubPs Y5 marg*; Co mu fzyroko rozwodził Solon Philozoph/ o náturze y o mocy czártowfkiej od Bogá nádány *RejWiz A7v*; *BielKron 132v, 142*; *RejPos 2, 36v*; *SkarŻyw 230, 262, 356, 396*.

»czartowska nauka« [szyk 4 : 2] (6): *BielKron 175v* [2 r.], 445; *RejAp 166v*; *RejPos 64 marg*; odftąpią niektorzy od wiary/ przyftawáiąc do duchow obłędliwych (*marg*) zdrádzieckich. G. (-) y náuk czártowfkich [*doctrinis daemoniorum*] *WujNT 1.Tim 4/1*.

»czartowska sprawa« [szyk 2 : 2] (4): tedy karcźmarze albo młynarze vmieią z czártowfkiej fprawy sprzedać wiatr y pogodną wozbę zegluiącym *MiechGlab *5v*, [90]; *BielKron 451*; *RejPos 27 marg*.

Szereg: »(więcej) czartowski albo (a nie, niż) boży« [szyk 2 : 1] (3): á fnać fię tego więcej naucza od fwoych rodziczow [...] nišli od kogo ynego/ brae nadaremnie ymię Boże/ albo czartowfkié. *SeklKat F3*; *BielKron 211v*; Pogańfką ftronę trzyma Krześciány zdradza/ Więcej woli czártowfkiej niż Bożey vgadza. *PapPan Ff*.

W przen (5) : y chytrość też y niezbożność tych nowych Kátholikow/ o których to I. M. X. K. piłze iż oni okázowáli to być fałszywym piałczytym fundámentem/ y rzelzotem czártowfkim *CzechEp 109*.

Wyrażenia: *peryfr.* »klasztor czartowski« = *może dom publiczny* (1): [*Maryja Magdalena*] wydáiąc fie ná obłudność fwiecką/ klastor czártowfki záłożyłá. *BielKron 144v*.

»czartowski syn(ek)« [szyk 2 : 1] (3): *BielKron 194v*; *WujNT Ddddddv*; Zły człowiek/ zdrády pełen/ ten czártowfki fynek *GosłCast 61*.

2. *Pogański*; w odniesieniu do bałwanów, bogów pogańskich (25) : y mátce fwey Mááthán w tym nie przepuścił/ popalił iey ołtarze/ modły/ y fzkáráde obrázy/ pryápy/ iáłkinie czártowfkie *BielKron 83v*; Krol im też był powinien przodkiem chwałę bofzkow rozmnażác/ żywnością opátrzyć fługi ich/ ták mnifzki iáko kapłany czártowfkie *BielKron 99v, 84, 90, 92v, 101, 460v*; on [...] zoftał w Hierápolu [...] woląc miedzy Chrześciány rzemieśnikiem być/ niźli fię do bogátego Oycá/ y domu/ w którym fłufzbá Czártowfka/ y grzechy kwytneły/ wroćić. *SkarŻyw 74*; ludzie od Czártowfkiej fłufzby odwodził/ y wfzytkę ziemię do Chryftufa náwroćiwfzy [...] w poft wielki záchorzał. *SkarŻyw 231*; *StryjKron 400*.

Wyrażenia: »bałwan(ek) czartowski« [szyk 6 : 3] (9): Acźkolwiek był Hieu bałwany czartowfkié zburzył/ ále Cielcow nie *BielKron 86v*; Na then czás iefzcze Słowacy bałwany czarthowfkie chwalili *BielKron 338v, 28, 51, 78v marg, 90, 128v, 151v, 154v*.

»słup czartowski« (1): który [*Zacharyjasz*] ie vpominał á wyftrzegał/ áby przeftáli fłupom czártowfkim fłużyć *BielKron 87*.

»czartowska sprawa« [szyk 1 : 1] (2): A było tákich niewiaft pirwey wiele v pogan/ ktore też dawály odpowiedzi/ niektore czártowfką fprawą *BielKron 132, 274*.

Szereg: »pański i czartowski« (3): Nie możecie pić kielichá Páńkiego/ y kielichá czártowfkiego [daemoniorum]: nie możecie być vczefnikámi ftołu Páńkiego/ y ftołu czártowfkiego [daemoniorum].
WujNT 1.*Cor* 10/21, s. 27.

Synonimy: 1. diabelski, szatański; 2. bałwański, bałwanowy.

Cf **CZARCI, CZARTOW**

AL